

SUÇU ÖNLEMEDE SOSYAL SERMAYE OLARAK SOSYAL KONTROLDEN YARARLANMAK

Nurullah ALTUN*

İsmail HİRA**

Özet

Sosyal sermaye kavramı, 20. yüzyılın sonlarından bu yana akademik yazında kendine sıkça rastlanılan bir kavram haline gelmiştir. Kavramla, genel olarak bireyler arası ilişkiler, güven, yardımlaşma ve dayanışma, ağlar, sivil topluma ve kamusal faaliyetlere katılım gibi unsurlara işaret edilmektedir. Sosyal sermaye kavramı birçok disiplinle birlikte sosyoloji ve kriminolojinde ilgi alanına girmektedir. Kriminoloji disiplininde özellikle suçla mücadelede ve suçu önlemede sosyal sermayenin gücünden yararlanmak gerektiği akademik literatürde dile getirilmektedir. Özellikle suç teorilerinden sosyal kontrol bu noktada önemli bir işlev görmektedir. Bu makalede, sosyal sermaye bağlamında sosyal kontrolün suçu önlemede alternatif bir yaklaşım olabileceği noktasından hareket edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal sermaye, güven, suç.

Abstract

The concept of social capital has been referred in the literature since the late 20th century. Social capital generally refers to interrelations, confidence, helping one another, networks, civic societies and public service. Social capital is under the review of many disciplines including sociology and criminology. In the

* Dr. Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü
naltun1979@hotmail.com

** Yrd. Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü
hira@sakarya.edu.tr

criminology literature, the utilization of the power of social capital is viewed an important issue to prevent and fight against crime. The Social Control theory emphasizes the vital importance of the social capital. This study argues that social capital as a dimension of social control might be an alternative approach to crime prevention.

Key Words: *Social capital, confidence, crime.*

1. GİRİŞ

Sanayileşme sonrasında toplumsal alanda yaşanan hızlı değişim beraberinde birçok sorunu getirmiştir. Eski gelenekler büyük bir imaj kaybına uğramış, toplumda var olan yardımlaşma, dayanışma gibi toplumcu düşüncenin temel mekanizmaları parçalanmıştır. Yeni dönemle birlikte bireysel çıkarları önceleyen yeni düşünce kalıpları toplumsal hafızada yer etmeye başlamış ve *ötekinin* duyguları, beklentileri ve çıkarları ikinci plana atılır olmuştur. Dolayısıyla modern dönemin getirdiği yeni yaşam biçimi geçmişteki 'büyülü' döneme olan özlem eşliğinde devam etmektedir.

Medya ve sosyal çevre gibi dışsal bilgi kaynakları sayesinde bireyler her geçen gün yeni bir toplumsal sorunla yüzleşerek çeşitli mücadele yöntemleri geliştirmektedir. Bireyin sürekli iç içe olduğu, hatta işlevselci paradigma açısından toplumsal gelişmeye katkı da sağlayan suç olgusu, insan varlığının başlangıcından beri mücadele etmek zorunda kaldığı en önemli sorunların başında ola gelmiştir. İnsanlık bazen dini metinlerdeki yaptırımlar bazen de yazılı hukuk kuralları vasıtasıyla bireyleri suçtan caydırmada alternatif metotlar geliştirmişlerdir. Son dönemin popüler kavramları arasında yer alan sosyal sermaye de, karşılaşılan problemlere çözüm arayışlarının bir parçası olarak değerlendirilebilir.

2. SOSYAL SERMAYE KAVRAMI VE TEMEL YAKLAŞIMLAR

Sosyal sermaye kavramını meydana getiren bileşenler ayrı ayrı olarak ele alındığında kavramın geçmişte de çeşitli düşünürler tarafından dile getirildiği görülecektir. Bu yönüyle kavramın kökenlerine yolculuk yapıldığında, ayak izlerinin Adam Smith, Karl Marx, Emile Durkheim, Alexis de Tocqueville, Thorstein Veblen ve Max Weber, gibi önde gelen düşünürlere uzandığı görülmektedir (KOSGEB, 2005:1). Sosyal sermaye kavramı ilk olarak 20. yüzyılın başlarında Hanifan tarafından kırsal okul aile birliği merkezlerinin anlatımında kullanılmıştır. Sonraki yıllarda ise Jacobs (1965) 'Büyük Amerikan Şehirlerinin Ölümü ve Yaşamı' adlı eserinde sosyal sermaye kavramını kullanmıştır. Milenyuma yaklaşık çeyrek asır kala ise Loury ve Light terimi, kentlerde ekonomik gelişmeyi açıklamak için kullanmayı tercih etmişlerdir (Fukuyama, 1999:27). Ancak kavram, 80 'li yıllardan sonra Coleman (1988, 1994), Putnam(1993, 1995, 2000) ve Fukuyama'nın (1997, 1999,

2001, 2005) çalışmaları ile bugünkü bilinirliğine kavuşmuştur. Ayrıca Dünya Bankası'nın uluslararası ölçekte yapmış olduğu araştırmaların kavramın yaygınlaşmasına olanak sağlamıştır. Hâlihazırda sosyal sermaye ve fonksiyonları üzerine ulusal ve uluslararası ölçekte çok sayıda tez, makale ve kitap yayınlanmıştır.

Sosyal sermaye bugün başta sosyoloji, iktisat ve siyaset bilimi olmak üzere birçok disiplinin kendisinden yararlandığı bir kavram haline gelmiştir (Arrow, 1999:3; Durlauf, 2002: 459; Lochner ve diğ., 1999:260; Akdoğan, 2006:165). İlk zamanlarda sosyal sermayenin 'moda bir kavram' olarak bir süre gündemde kalacağı ve sonra unutulup gideceği endişesi taşınsa da kavramın zaman içinde çağın ruhunu yakaladığı ve her geçen gün bilim dünyasında şöhretini artırdığı görülmüştür.

Kavram en kısa şekilde 'ilişkiler önemlidir' ifadesiyle açıklanmaktadır. İlişkilerin gücü ve önemi, bireyin yaşamında karşılaştığı çeşitli zorlukları ve sınırlılıkları aşmada hafife alınmayacak ölçüde katkı sağlama potansiyeline sahip olmasındadır. Bunun en basit örnekleri gündelik yaşamda sıklıkla görülmektedir. Örneğin, tedavi için görünecek doktor ararken, araba satın alırken genelde güvenilir, dürüst ve işinin uzmanı birileri aranmakta ve bu konuda ilişkilerin gücünden yararlanılmaktadır (Field, 2006:1).

Sosyal sermaye Coleman tarafından (1994:304: 1988:95) 'yokluğunda başarılabilen ya da sadece yüksek maliyetlerle başarılabilen belirli amaçları gerçekleştirmeyi kolaylaştıran sosyal organizasyonlar' olarak tanımlanmaktadır. Sosyal sermaye teorisine önemli katkıları olan Coleman sosyal sermayenin beklentiler, bilgi kanalları ve normlar olmak üzere üç temel öğesinin bulunduğunun belirtmektedir. Coleman, yükümlülük ve beklentilerle (obligation and expectations), birinin, diğerinin kendisine gelecekte karşılık vereceğine güvenerek bir şeyler yapması sonucunda, kendisinde bir beklenti, diğerinde de yapılan iyilikler karşısında kendisine iyilik yapana karşı iyilik yapmak için bir zorunluluk ve minnet hissetmesini kastetmektedir. Coleman bu duruma bir esnafın ticaret esnasında, müşterisinin çekinin bankada karşılığını olduğunu düşünerek, bankada parası olup olmadığını sorma ihtiyacı hissetmeksizin istediği malları müşterisine vermesini ve müşterisinden gelecek paraya güvenerek yeni yatırımlar yapmasını örnek göstermektedir (Coleman, 1988:102). Ancak söz konusu karşılıklılığın devam etmesi, tarafların birbirine olan güvenlerini sarsacak davranışlar sergilememesine bağlıdır. Ülkemizin birçok yerinde görülen 'gün toplantıları' bu durumun diğer bir örneğidir. Gün toplantıları, kura usulü ya da bireysel ihtiyaçlar gözetilerek grup üyeleri tarafından toplanan belli bir miktar paranın her ay belirlenen kişiye verilmek suretiyle gerçekleşmektedir. Bu durumda mazeretsiz olarak zamanında parasını ödemeyen kişiler yükümlülük-beklenti dengesini zedelediği için gruptan dışlanmakta ve kredisini kaybetmektedir.

Coleman'ın sosyal sermaye anlayışının ikinci unsuru ise bilgi kanalları (information channels)'dır. Gündelik yaşamda farkında olsak da olmasak da her gün önemli ya da önemsiz yeni bilgiler öğrenmekteyiz. Kimi zaman bu bilgiler bir sınav duyurusu, bir iş ilanı ya da herhangi bir konuda bilgi gibi öğrenme gibi ihtiyacımız olan şeyler olabilmektedir. Örneğin onlarca makale ve kitap okunarak öğrenilerek bir konuyu iletişimde olduğumuz bir bilen vasıtasıyla öğrenmek bize hem zaman hem de parasal açıdan zaman kazandırmaktadır. Bir iş ilanı için her gün gazetelerinin ilan sayfalarını takip etmek yerine *tanıdıklar* sayesinde bu bilgiye ulaşma imkanı bulunmaktadır (Coleman, 1988:104). Coleman için sosyal sermayenin diğer bir unsuru da norm ve etkili yaptırımlar (norms and effective sanctions)'dır. Norm ve değerlerden sapanlara uygulanan yaptırımlar bireylere birçok kolaylık sağlamaktadır. En basitinden sokakta gençler tarafından yapılan taşkınlık, apartmanda gürültülü bir şekilde konuşmak gibi birçok olumsuz davranış normların ve yaptırımların gizli gücü sayesinde engellenmektedir. Dolayısıyla Coleman'a göre, amir (prescriptive) normlar, salt bireysel çıkar, ilgi ve eylemlerden ziyade çevrenin ilgi ve ihtiyacı için fedakarlıkta bulunmasını salık veren bir sosyal sermaye bileşenidir (Coleman, 1988:104-5).

Sosyal sermayeyi ailesele denebilecek bir çerçevede değerlendiren Coleman, ailenin genişliği, ebeveynlerin çalışıp çalışmaması, çocukların eğitim sürecinde annenin pozisyonu, aile hareketliliği ve dini kurumlara yakınlık gibi nitelikler üzerinden sosyal sermayenin etkisini belirlemeye çalışmaktadır. Dolayısıyla sosyal sermaye, özellikle çocuk ve gençlerin gelişim sürecinde etkili ve verimli bir kaynak olarak değerlendirilmektedir (Coleman, 1994).

Coleman'ın ayırt edici yanlarından biri sosyal sermayeyi Bourdieu'da olduğu gibi belirli grupların tekeline has görmemesidir. Ona göre sosyal sermayeden hem onun gelişimi için katkı sağlayanlar hem de onun için çaba harcamamış olanlar yararlanmaktadır.

Sosyal sermaye teorisinin belki de en önde gelen düşünürü Putnam'ın sosyal sermayeye ilgisi İtalya üzerine gerçekleştirdiği siyasi istikrar ve refahın temininde kamusal katılımın rolünü ele aldığı 'Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy' (Demokrasiyi İşler Hale Getirme: Modern İtalya'da Sivil Gelenekler) isimli kitabında görülmektedir. Putnam İtalya'nın güney ve kuzey kesimleri arasındaki gelişmişlik farkını kamusal katılımı açıklamaktadır. Daha sonra Amerika'da sosyal sermaye çalışmalarına hız veren Putnam (1995, 2000, 2001) kavrama şöhretini buradaki çalışmaları ile kazandırmıştır. Bowling Alone (Tek Başına Bowling) isimli eseriyle Amerikan toplumundaki son birkaç on yıldaki sosyal sermaye düşüşüne dikkat çekmiştir. Putnam da sosyal sermayeyi Coleman'a paralel olarak yorumlamıştır. O'na göre sosyal sermaye 'karşılıklı yarar sağlamak için, ağlar, normlar ve güven gibi eylem ve işbirliğini kolaylaştıran sosyal organizasyonların

özellikleri' ne göndermede bulunmaktadır (Putnam ve diğ., 1993:167; Putnam, 1995:664-665). Bütünleşme ile uyumlu olduğu düşünülen sosyal sermaye kavramının (Carpiano, 2008:569) Putnam için üç temel elementi bulunmaktadır. Bunlar, karşılıklılık normları (norms of reciprocity), sivil katılım ağları (networks of civic engagement) ve sosyal güvendir (Putnam ve diğ., 1993:169-173; Putnam, 2001:1). Putnam, normların sosyal sermaye bağlamındaki yeri ve etkisi bakımından Coleman'la benzer yaklaşım içindedir. Coleman'ın yükümlülük ve beklentiler dediği şeye paralel olarak Putnam karşılıklılık normlarına dikkat çekmekte bununla iki şekilde olabileceğini vurgulamaktadır. Bunlardan biri annenin çocuklarına yatırım yaparak uzak gelecekte kendisine bakacağını beklemesi örneğinde olduğu gibi genel bir karşılıklılıktır. Diğerisi ise birbirine yakın zamanlar içinde benzer değerlerde hediyeleri birbirine takdim etmeyi içeren özel karşılıklılıktır. Burada özel karşılıklılığın genele oranla daha çok sosyal sermaye üretmesi beklenmektedir (Özbay 2008:405).

Putnam'ın sosyal sermaye açıklamasında yaptığı vurgulardan biri de sivil katılım ağlarıdır. Putnam bireylerin, politik faaliyetler, kamusal toplantılar, dini toplantı ve ayinler, işyeri toplantıları, yardım kurumlarının etkinlikleri gibi faaliyetlere katılım ve toplu dilekçe vermek gibi toplumsal çıkarı gözetilen eylemlerde birlikte hareket edeceği sosyal ağların sosyal sermayeyi var eden faktörlerin başında geldiğini vurgulamaktadır (Putnam, 2000). Bu tarz faaliyetlerle karakterize olan toplum Putnam tarafından *sivil toplum* (civic community) olarak adlandırılmaktadır. Bu toplumda vatandaşlar arasında eşit hak ve yükümlülükler, diğerine güven, yardımlaşma, dayanışma ve tolerans söz konusudur (Putnam ve diğ., 1993:87-89).

Putnam'ın diğer bir vurgusu da güven üzerinedir. Zira toplumda güvenin olmayışı gerek kurumlar gerekse bireyler açısından birçok dezavantaja neden olmaktadır. Oysa ötekine güven sözleşmelerde, alışverişlerde genel olarak gündelik yaşamın kolaylaşmasında önemli rol ifa etmektedir (Fisher ve Brown, 1989:109).

Putnam savaş, doğal afetler gibi olağanüstü durumların birlikteliği, yardımlaşmayı ve dayanışmayı dolayısıyla sosyal sermaye birikimini artıran bir faktör olabileceğini ileri sürmektedir. Putnam 2001 sonlarında Amerika'da *biz duygusu*'nun Şarbon saldırısı ve Afgan saldırısına bağlı olarak daha önceki yıllara göre daha artmasını vurgulayarak bu görüşünü desteklemektedir (Putnam, 2002).

Bourdieu, her ne kadar genel çalışmaları içinde sosyal sermaye kapsayıcı bir yer etmese de, sosyal sermaye teorisine katkı sunan düşünürlerdendir. O'nun genel olarak çalışma alanı eşitsizlikler ve buna bağlı olarak sosyal sınıflardır. Bourdieu, sosyal alanın yapısını ve işleyişini anlatırken sermayeyi salt ekonomik açıdan değerlendirmenin yeterli olmadığını ve diğer sermaye türlerinin toplumsal yapı

açıklamalarında dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır (Bourdieu, 2010:47). Bu nedenle fiziksel sermaye ile birlikte sosyal sermaye ve diğer sermaye türleri, Bourdieu'nun toplumsal ilişkilerin doğası ile ilgili izahlarında yer almaktadır.

Bourdieu sosyal sermayeyi, eyleyiciler ya da eyleyici ile gruplar arasındaki ilişkilere göre temellendirerek kavramı 'bir bireyin ya da bir grubun, kalıcı bir ilişkiler ağına, az ya da çok kurumlaşmış karşılıklı tanıma ve tanınmalara sahip olması sayesinde elde ettiği gerçek ya da potansiyel kaynakların bütünü, dolayısıyla böylesi bir ağın harekete geçirmeye olanak sağladığı sermaye ve güçlerin toplamı' şeklinde tanımlamaktadır (Bourdieu ve Wacquant, 2003:108; Zhong, 2009:55).

Bourdieu'nun sosyal sermaye yaklaşımında kurumsallaşma, ağlar ve bunlardan elde edilen kazanımlara dikkat çekilmektedir (Bourdieu, 2010:63). Bourdieu için sosyal sermayenin en önemli yanlarından birisi diğer sermaye türleri ile değişime açık olmasından kaynaklanmaktadır. Yani elde ettiği sosyal sermaye birikimi sayesinde bireyin kültürel ya da simgesel sermayesinde de artış mümkün olmaktadır (Portes, 1998:4). Ancak Bourdieu sosyal sermayeyi daha çok elitler için iyi bir fırsat olarak görmektedir. O, sosyal sermayeyi imtiyazlı sınıfın üstünlüklerini sürdürmek için kullanılan bir araç olduğunu düşünmektedir (Field, 2006:27).

Özellikle güven temelli sosyal sermaye çalışmaları için önemli bir yer tutan Fukuyama kavramla ilgili tanımlamalarda daha çok sosyal sermaye göstergeleri ile ilgilenildiğini belirtmekte ve sosyal sermayeyi 'aralarında işbirliğine izin veren bir grubun üyelerince paylaşılan ve yazılı olmayan bir dizi değerler ve normlar' olarak tanımlamaktadır. Fukuyama güven, sivil topluma katılım gibi sosyal sermaye değişkeni olarak kabul edilen şeylerin aslında sosyal sermayenin sonucu olduğuna işaret etmektedir (Fukuyama, 1999:24; 2001:7). Ancak Fukuyama için verimli bir sosyal sermaye için normların doğruluk, sorumluluk gibi olumlu değerleri barındırması gerekmektedir. Tersine bir durumda yani ahlakilik içermeyen normların sosyal sermaye üretimine katkı sağlamayacağını düşünmektedir (Fukuyama, 1997:379; 2001:7).

Fukuyama sosyal sermayenin birçok yararından söz etmektedir. Özellikle onun ekonomik yaşamda ciddi faydaları söz konusudur. Sosyal sermaye birikimi birçok işlemin maliyetini azaltarak bireylere ekonomik kazanç sağlamaktadır. Öte yandan Fukuyama, zaman zaman sosyal sermayenin diğer sermaye türleri gibi olumsuzluklar için araç olabileceğini dile getirerek küçük gruplarda dayanışma duygusunun aşırı bir biçimde tezahür etmesi ve birincil grupların dışındakilere karşı güvensiz bir yaklaşımın nepotizm gibi birçok toplumsal sorunu beraberinde getireceğini vurgulamaktadır (Fukuyama, 1999:26; Fukuyama, 2001:8).

Fukuyama için sosyal sermaye için en önemli sınırlılık onun nasıl ölçüleceğidir. O, sosyal sermayenin bilimsel olarak nasıl ölçüleceği hakkında bir konsensüsün olmadığı kanaatindedir (Fukuyama, 2001:12).

Sosyal sermaye kavramının dayanışma ve güven gibi bazı kavramları kutsaması kısmen sorunlara neden olabilmektedir. Normal anlarda makul, istenen bir durum olmasına rağmen bu değerler bazen negatifiklere kapı aralamaktadır. Bunun en açık örneği mafya tarzı suç gruplarının tavrı ve davranışlarıdır. Tolerans, empati, sevgi ve saygı gibi bazı değer ve duyguların yeterince gelişmediği küçük gruplarda dayanışma ve güven diğerlerini dışlamanın, onlara zarar vermenin ana referans kaynağı olabilmektedir. Bu açmazın sosyal sermaye düşüncesinin geneline teşmil edilmesini önlemek için sosyal sermaye iki kısımda ele alınmalıdır.

Putnam'ın (2000:22) bağlayıcı (bonding) ve köprü kuran (bridging) sosyal sermaye olarak kavramı iki ayrı kategoride ele alması bu açmazın giderilmesinde ya da sorunun açıklanmasında önemlidir. Bağlayıcı diğer bir deyişle dayanışmacı sosyal sermaye bir toplumdaki bireyleri işbirliği içinde ortak hedeflere götüren sosyal yapı olarak düşünülmektedir (Özen ve Aslan, 2006:132). Yani sosyal sermayenin bu formunda homojen grup yapısı ve zaman zaman ötekini dışlama eğilimi göze çarpmaktadır. Olumlu yanları yardımlaşma ve dayanışma ile birlikte güven duygusunun yüksek seviyede olmasıdır. Bireyler iş bulmada, maddi ve manevi destek görmede bağlayıcı sosyal sermayeden istifade etmektedir. Olumsuz tarafının ise zaman zaman düşmanlıklar üretmesi ve nepotizme ve eşitsizliklere neden olması ileri sürülebilir. Köprü kuran sosyal sermaye ise heterojenliği önemseyen, ilişkileri etnik, dinsel vb. kimliklere indirgemeyen yapılarda görülmektedir. Bağlayıcı sosyal sermaye grup üyelerine Granovetter'in (1973) ifade ettiği *zayıf bağların* gücünden yararlanma imkanı sunmaktadır.

Sosyal sermayenin bu formunda bireyler grup dışındaki fırsatlara ve bilgiye erişimde bağlayıcı sosyal sermaye sahiplerine nazaran önemli avantajlar elde ederler. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus sosyal sermayenin genel olarak olumlu bir sermaye türü olmasıdır. Ancak kısmen de olsa diğer sermaye türlerinde olduğu gibi sosyal sermaye de kötüye kullanılabilir.

3. SOSYAL SERMAYE VE SUÇ

Sosyal sermaye kavramı son dönemde birçok problemin tedavisinde bir öneri olarak düşünülmektedir. Sosyal sermaye ekonomiden sağlığa, eğitimden güvenliğe çok sayıda sektörde alternatif bir güç olarak varlığını sürdürmektedir. Sosyal sermaye ile suç arasındaki ilişkiye odaklanan çalışmaların çoğunda sosyal sermayenin suç önlemede yeni bir kaynak olabileceğine dikkat çekilmektedir (Altun, 2011;

Fukuyama, 1999; Lederman ve diğ., 2002; Lochner ve diğ., 1999; Messner ve diğ., 2004; Portes, 1998; Putnam, 2000; Rosenfeld ve diğ., 2001; Salmi ve Kivivuori, 2006; Zhong, 2009).

Özellikle suç teorilerinden sosyal kontrol teorisinden suçu önlemede yararlanılması kriminologların önerileri arasında yer almaktadır. Kontrol, bireylerin davranışlarının gerek içsel gerekse dışsal faktörler tarafından gözetlenmesine işaret etmektedir. Özellikle sosyal kontrol paradigması dışsal kısıtlayıcılara odaklanmakta ve sosyal çevrenin bireyin olumsuz olarak değerlendirilen davranışlarını engellemedeki rolüne dikkat çekmektedir. Sosyal kontrol paradigmasının en önemli teorisyenlerinden biri olan Hirschi, toplumsal kontrolün aile, akran grupları ve eğitim kurumları vasıtasıyla sağlandığını belirtmektedir (İçli ve Burcu, 1993:44).

Hirschi sosyal kontrolün bağlılık, adanmışlık, katılım ve inanç olmak üzere dört bileşeninden söz etmektedir (Hirschi, 1972:16). Topluma ve onun değer ve normlarına bağlılık, bireylerin çevrelerine karşı hissettikleri yakınlıkla ilgilidir. Diğer bireylere karşı sevgi, saygı ve aidiyet hissetme diğerlerinin beklentilerini dikkate almayı gerektirmektedir. Dolayısıyla bireyin bu duyguları hissetmemesi diğerleri tarafından kuşatılmama ve kontrol edilememe ile neticelenmektedir (Hirschi, 1972:18). Bu durumda suça karışma ihtimalini artıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sosyal kontrol yasal düzenlemelerden ziyade toplumda var olan örf, adet, töre, gelenek ve normlar gibi gayri resmi kurullarla sağlanmaktadır. Toplumda bireylere, toplum tarafından onaylanmayan davranışlar sergilemeleri sonucunda, diğer bireyler tarafından kınama, dışlama, mahrum etme vb. biçimlerde müeyyideler uygulanmaktadır. Bu durum bireye, suç eylemini gerçekleştirmeden önce kar-zarar dengesini tekrar gözden geçirme imkanı sağlamakta ve neticede birey, çoğunlukla, sevdikleri tarafından cezalandırılmak istemeyerek olumsuz davranıştan kaçınmaktadır (Kızmaz, 2005:165). Bireyler üzerinde toplumsal kontrolün olası etkisi Jacobs'un (1965:48-49) gözlemlediği olayda daha net görülmektedir.

Söz konusu olayda Jacobs, küçük bir kızın bir adam tarafından zorla götürülmeye çalışılması karşısında çevrenin duyarlılığı ve tepkisine dikkat çekerek adamın bu davranışının engellendiğini belirtmektedir. Bu nedenle, bireylerin negatif eylemlerinin sadece kişisel değil aynı zamanda kendini kuşatan gruptan da etkilendiği ileri sürülebilir. Bir suç eylemini gerçekleştirmek için benzer fırsatların ve menfaatlerin olduğu bir durumda, sosyal çevresi tarafından işlediği suçun onaylanmayacağını ve yaptırımlarla karşı karşıya kalabileceğini bireyin bilmesi, onu suç işlemekten alıkoymaktadır. Buradan hareketle enformel sosyal kontrolün, düzenin sağlanmasına katkıda bulunduğu söylenebilir. Toplumda sosyal kontrolün

sağlandığı bu tür ilişkiler neticesinde, bireyler arası güven artmakta beraber yaşadığı insanlar için fedakârlık yapma hissi gelişmektedir. Sosyal sermaye bağlamında sosyal kontrolünde aralarında bulunduğu birçok değişkenlerle suç arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada Salmi ve Kivivuori (2006:130-134) sosyal sermayenin çocuklarda saldırgan davranışları önlediği sonucuna ulaşmıştır.

Benzer bir noktaya vurgu yapan Portes de (1998:9-10) suçla sosyal sermaye arasındaki ilişkiye atıfta bulunarak, sosyal kontrolün, aileler, eğiticiler ve güvenlik birimlerine, sorumlulukları altında bulunan bireyler arasındaki düzeni sürdürebilmeleri için önemli fırsatlar vereceğini belirterek kontrol mekanizmasının ayrı bir yönüne işaret etmektedir. Ancak sosyal kontrolün etkili bir şekilde gerçekleşebilmesi için ailelerde, çocukları ile nitelikli bir şekilde ilgilenme ve çocukların hatalarını engelleyebilecek zaman, irade ve güce sahip olma gibi belli başlı kriterler aranmaktadır (Gottfredson ve Hirschi, 2003:248 akt. Dolu, 2010:275-76). Bunların olmaması ve sosyal kontrolün bireyler tarafından dayatma gibi algılanması durumunda sosyal kontrol beklenenin aksine sonuç verebilmektedir.

Putnam sosyal sermaye kıtlığı ile suç oranları arasında bir korelasyondan söz etmektedir. Putnam iddialarını Amerika'da şiddet suçlarından olan cinayet oranları ile sosyal sermaye değişkenlerinden güven arasındaki negatif ilişkiye dayandırmaktadır (Putnam, 2000:308; 2001:12). Fukuyama toplumsal verilerden hareketle konu ile ilgili analizlerini yapmaktadır. Ona göre toplumsal yapıdaki bazı veriler sosyal sermayenin varlığının göstergeleri ve bazıları da yokluğunun göstergeleridir. Suç oranları da Fukuyama için sosyal sermayenin yokluğuna işaret eden göstergelerdendir. Dolayısıyla Fukuyamacı bir perspektifle suçların yoğun olduğu bölgelerin sosyal sermaye birikimi açısından zayıf olduğu söylenebilir (Fukuyama, 1999:33-34).

Bu tezi destekleyen çok sayıda çalışma mevcuttur. Bunlardan biri olan Lederman ve arkadaşlarının (2002:510) çalışması incelendiğinde toplum üyeleri arasında güvenin artışı ile şiddet suçlarının sayısının azalması arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Galea ve arkadaşları da (2002: 1381) Amerika'da yapmış oldukları çalışmada güven düzeyi yüksek olan yerlerde daha düşük oranlarda cinayet işlendiğini tespit etmişlerdir. Messner ve arkadaşlarının (2004:300) çalışmasında ise sadece sosyal sermaye göstergelerinden güvenin değil aynı zamanda toplumsal katılımın (civic engagement) da cinayet oranlarının düşüşünü açıklayan bir faktör olabileceğine işaret edilmektedir. İtalya örneğinde ise Gatti ve arkadaşları (2003:22, 25) sosyo-politik katılım, dayanışma ve güvenle çocuk suçluluğu arasındaki ilişkiyi incelemişler. Araştırmanın neticesinde, sosyal bütünleşmeye katkı sağlayan topluma aidiyet ve bağlılık hissinin çocukları suç eylemlerinden uzaklaştırmada önemli rol oynadığı sonucuna ulaşmışlardır. Bunların dışında birçok

çalışmada sosyal sermaye göstergeleri ile suç arasındaki ilişki ele alınmış ve sosyal sermayenin suçu önlemede önemli bir kaynak olabileceği sonucuna ulaşılmıştır (Akçomak ve Weel, 2008; Halpern 2007; McNulty ve Bellair, 2003; Özbay, 2008; Ross ve diğ., 2001; Salmi ve Kivivuori, 2006; Wright ve diğ., 2001; Wright ve Fitzpatrick, 2006).

Konuyla ilgili ülkemizde yapılan bir çalışmada da çocuk ve genç hükümlülerle suça karışmamış bireylerin 12-18 yaş dönemlerindeki sosyal sermaye birikimleri incelenmiş ve bunun suçluluk davranışı üzerinde ne gibi etkisinin olabileceği ele alınmıştır (Altun, 2011). 731 kişiyle gerçekleştirilen anketler vasıtasıyla toplanan veriler, her iki grup arasında sosyal sermaye değişkenleri açısından anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir. Söz konusu çalışmanın bazı bulgularından burada yararlanılacaktır. Öncelikle sosyal sermaye varlığının en temel göstergelerinden olan başkalarına güven açısından iki grup arasında anlamlı farklılıklar ($p=.000$) çıkmıştır. Suça karışmamış olanların yüzde 13'ü insanların genellikle güvenilir olduğunu, yaklaşık yüzde 76'sı ilişkilerde dikkatli olmak gerektiğini yüzde 10,7'si de insanların güvenilmez olduğunu belirtmişlerdir. Suçlularda ise yaklaşık yüzde 9'luk kesim insanların güvenilir olduğunu, yaklaşık yüzde 55'i ilişkilerde dikkatli olmak gerektiğini yüzde 35'den fazlası da insanların güvenilmez olduğunu ifade etmiştir. Görüldüğü üzere özellikle insanlara karşı güven duygusunun zayıflığı açısından iki grup arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır.

Sosyal sermayenin diğer bir değişkeni olarak çalışmada akrabalarla ve komşularla birlikte geçirilen zaman, karşılıklı ziyaretler, birlikte gerçekleştirilen çeşitli aktiviteler dikkate alınarak hazırlanan ölçekten oluşmaktadır. 8-32 puan aralığında ortalamalar suça karışmış olanlar için 16,38 suça karışmamış olanlar için 20,95 olarak gerçekleşmiştir. Dolayısıyla suça karışmamış olanlar suça karışanlara nazaran akraba ve komşularla daha fazla zaman geçirmektedir. Okulda kulüplere, gruplara, koro ve takımlara katılma ve arkadaşlarla piknik yapma gibi sorulardan oluşan ölçekte ise genel olarak okulda başkaları ile işbirliği içinde geçirilen zaman açısından iki grubun durumu incelenmiştir. Sonuçta 8-32 puan aralığında suça karışmamış olanların ortalaması 18,79 iken suça karışmışlarda bu ortalama 14,75 olarak gerçekleşmiştir. Bu yönüyle suça karışmamış olanların sosyal sermaye açısından daha zengin oldukları söylenebilir. Yemeklerde, hafta sonlarında, bayramlarda, tatillerde, törenler gibi toplantılarda aile ile birlikte zaman geçirme açısından iki grup arasında anlamlı farklılıklar vardır. 6-24 puan aralığında suça karışmamışların ortalaması 19,34 iken suça karışanların ortalaması 15,65 olarak tespit edilmiştir. Aileleri tarafından derslerine yardım, sır paylaşma, sinemaya gitme gibi özel olarak ilgi görme açısından da iki grup arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Yine 6-24 puan aralığında suça karışmamış olanların ortalaması 15,29 iken suça karışmış olanların 11,23 olarak gerçekleşmiştir. Aile ile birlikte yaşanan çevredeki

yardımlaşma ve dayanışma açısından suça karışmamışların ortalamaları, 0-7 puan aralığında, 6,33 iken suça karışanların ortalaması 4,56 olarak çıkmaktadır (Altun, 2011). Dolayısıyla sosyal sermayeyi meydana getiren değişkenlerin ortalamalarının suça karışmamış olanlarda daha yüksek çıktığını ve bu nedenle sosyal sermayenin suçluluğu azaltmada önemli olabileceği düşünülmektedir.

4. SONUÇ

Son dönemlerde bilim dünyasında yerini iyice perçinleyen sosyal sermayeden artık toplumsal güvenliğin sağlanmasında, suçluluğun azaltılmasında alternatif bir çözüm modeli olarak yararlanılması gerektiği düşünülmektedir. Bu çalışmada, diğer birçok bilim alanlarında olduğu gibi, kriminolojinin de sosyal sermayeden yararlanabileceğini gösteren kanıtlar sunularak sosyal kontrol, sosyal sermaye suç ilişkisi ele alınmıştır. Literatürde sosyal sermayenin birçok boyutunun suçu önlemede bir etken olabileceği görülmüştür. Genel olarak suç işleyenlerin, genel profilleri dikkate alındığında, suça karışmamışlara nazaran aile, akrabalar, arkadaşlar ve komşular ile birlikte daha az zaman geçirdikleri, birlikte daha az faaliyet gerçekleştirdikleri, başkalarına güven düzeylerinin daha düşük seviyelerde seyrettiği, yardımlaşma ve dayanışma duygusunun çevrelerinde daha düşük olduğu gibi sonuçlara rastlanılmaktadır. Oysa yüksek düzeyde güvenle, yardımlaşma ve dayanışmayla, yoğun ilişki ve işbirlikleri ile karakterize olan bölgelerde topluma aidiyet, onu sevmeye hissi daha güçlü olmakta ve bireyleri toplumun ortak çıkarlarını koruma ve geliştirmede motive etmektedir. Bu nedenle sosyal sermaye birikimi hakkında duyarlılık oluşturularak bu zenginliğin korunması ve geliştirilmesinin toplumsalın yararına olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- ALTUN, Nurullah (2011) *Sosyal Sermayenin Çocuk ve Genç Suçluluğuna Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- AKÇOMAK, İ. Semih., ve Weel Bas ter (2008) “The Impact of Social Capital on Crime: Evidence from the Netherlands”, *UNU-MERIT Working Paper Series* No.2008-042.
- AKDOĞAN, A. Argun, (2006) “Siyasal Kültür ve Sosyal Sermayenin Karşılaştırılması: Türkiye için Bazı Çıkarımlar”, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, S. 12, ss. 162-187.
- ARROW, Kenneth J., (1999), “Observations on Social Capital”, *Social Capital a Multifaceted Perspectives*, (Eds. Partha Dasgupta ve Ismail Serageldin), The World Bank, Washington D. C., ss. 3-5.
- BOURDIEU, Pierre (2010). “Sermaye Biçimleri” (Çev. Mehmet M. Şahin). *Sosyal Sermaye: Kuram-Uygulama-Eleştiri* (Der. Mehmet Murat Şahin ve Ahmet Zeki Ünal), Değişim Yayınları, ss. 45-75.
- BOURDIEU, Pierre ve Wacquant Loic J. D. (2003) *Düşünsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar*, (Çev. Nazlı Ökten), İletişim Yayınları: İstanbul.
- CARPIANO, Richard M. (2008) “Actual or Potential Neighborhood Resources and Access to Them Testing Hypotheses of Social Capital for the Health of Female Caregivers”, *Social Science & Medicine*, C. 67, ss. 568-582.
- COLEMAN, James. S. (1988): “Social Capital in the Creation of Human Capital,” *American Journal of Sociology*, C. 94, ss. 95-120.
- COLEMAN, James. S. (1994) *Foundations of Social Theory*, The Belknap Press of Harvard University Press: Cambridge.
- DOLU, Osman (2010) *Suç Teorileri: Teori, Araştırma ve Uygulamada Kriminoloji*, (2. Baskı), Seçkin Yayınları: Ankara.
- DURLAUF, N. Steven (2002), “On the Empirics of Social Capital”, *The Economic Journal*, C. 112 (483), ss. 459-479.
- FERGUSON, Kristin M. ve Mindel, Charles H. (2007) “Modeling Fear of Crime in Dallas Neighborhoods: A Test of Social Capital Theory”, *Crime & Delinquency*, C. 53, ss. 322-49.
- FIELD, John, (2006) *Sosyal Sermaye* (Çev. Bahar Bilgen ve Bayram Şen), Bilgi Üniversitesi Yayınları: İstanbul.
- FISHER, Roger ve Brown, Scott, (1989) *Getting Together*, Business Books.
- FUKUYAMA, Francis (1997) *Social Capital, Tanner Lecture on Human Values*. Brasenose College: Oxford,
<http://www.tannerlectures.utah.edu/lectures/documents/Fukuyama98.pdf>, 17.12.2008
- FUKUYAMA, Francis (1999) *Büyük Çözülme, İnsanın Doğası ve Toplumsal Düzenin*

Yeniden Oluşumu, (Çev. Zeynep Avcı, Aslı Telli Aydemir), Sabah Kitapları: İstanbul.

FUKUYAMA, Francis (2001) “Social Capital, Civil Society and Development”, *Third World Quarterly*, C. 22 (1), ss. 7-20.

FUKUYAMA, Francis (2005) *Güven: Sosyal Erdemler ve Refahın Yaratılması*, (Çev.) A. Buğdaycı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.

GALEA, Sandro; Karpati, Adam ve Kennedy, Bruce (2002) “Social Capital and Violence in the United States, 1974-1993”. *Social Science ve Medicine*, C. 55, ss. 1373–1383.

GATTI, Uberto; Tremblay, Richard E. ve Larocque, Denis (2003) “Civic Community and Juvenile Delinquency: A Study of Regions of Italy,” *British Journal of Criminology*, C. 43 (1), ss. 22-40.

GRANOVETTER, Mark S. (1973) “The Strength of Weak Ties”, *The American Journal of Sociology*, C. 78 (6), ss. 1360-1380.

HALPERN, David (2007) *Social Capital*, Polity Press: Cambridge.

HIRSCHI, Travis (1972) *Causes of Delinquency*, University of California Press: Los Angeles.

İÇLİ, Tulin ve Burcu, Esra, (1993) “İnformal Sosyal Kontrolün Sağlanması Ailelerin Gelir ve Eğitim Düzeyinin Önemi: Ankara’da Uygulamalı Bir Çalışma” *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, C. 10, S.1, ss. 43-56.

JACOBS, Jane (1965) *The Death and Life of Great American Cities*, Penguin Books.

KAWACHI, Ichiro; Kennedy, Bruce P. ve Wilkinson, Richard G., (1999) “Crime: Social Disorganization and Relative Deprivation”, *Social Science & Medicine*, C. 48, ss 719-731.

KIZMAZ, Zahir (2005a) “Göç ve Yoksulluğun Patolojisi: Siyasal Şiddetten Sosyal Şiddete”, *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 8 (1), ss. 85-114.

KOSGEB. (2005) *Ekonomik Kalkınma Sosyal Sermayenin Rolü*, Ankara.

LEDERMAN, D., N. Loayza, ve A. M. Menendez (2002): “Violent Crime: Does Social Capital Matter?,” *Economic Development and Cultural Change*, C. 50 (3), ss. 509–539.

LOCHNER, Kimberly; Kawachi, Ichiro ve Kennedy, Bruce P., (1999), “Social Capital: a Guide to its Measurement” *Health & Place*, C. 5, ss. 259-270.

MCNULTY, T. L., ve Bellair, P. E. (2003). Explaining Racial and Ethnic Differences in Adolescent Violences: Structural Disadvantage, Family Well being, and Social Capital, *Justice Quarterly*, C. 20 (1), ss. 1-31.

MESSNER, Steven F., Baumer, Eric P. ve Rosenfeld, Richard (2004): “Dimensions of Social Capital and Rates of Criminal Homicide,” *American Sociological Review*, C. 69 (December), ss. 882–903.

ÖZBAY, Özden, (2008) “Does Social Capital Deter Youth From Cheating, Alcohol Use,

and Violence in Turkey? Bringing Turkey in.” *Journal of Criminal Justice* C. 36, ss. 403-415.

ÖZEN, Şükrü ve Aslan Zuhul, (2006) “İçsel Ve Dışsal Sosyal Sermaye Yaklaşımları Açısından Türk Toplumunun Sosyal Sermaye Potansiyeli: Ortadoğu Sanayi Ve Ticaret Merkezi (OSTİM) Örneği”, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, C. 12 (2), ss. 130-161.

PORTES, Alejandro, (1998) “Social Capital: Its Origins and Applications in Modern Sociology”, *Annual Review of Sociology*, C. 24, ss. 1-24.

PUTNAM, Robert. D. (Leonardi Robert ve Nanetti, Raffaella Y. ile birlikte) (1993) *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press, Princeton NJ.

PUTNAM, Robert D. (1995) “Bowling Alone: America's Declining Social Capital,” *Journal of Democracy*, S. 6 (1), ss. 65-78.

http://muse.jhu.edu/journals/journal_of_democracy/v006/6.1putnam.html,

02/02/2010.

PUTNAM, Robert D. (2000) *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, Simon & Schuster: New York.

PUTNAM, Robert D. (2001) “Social Capital: Measurement and Consequences”, <http://www.oecd.org/dataoecd/25/6/1825848.pdf>, 24.09.2010.

PUTNAM, Robert D. (2002) “Bowling Together” *The American Prospect* <http://www.prospect.org/cs/articles?articleId=6114>, 23.10.2010.

ROSENFELD, Richard; Messner, Steven F., ve Baumer, Eric P. (2001): “Social Capital and Homicide,” *Social Forces*, C. 80 (1), ss. 283-310.

ROSS, Catherine E.; Mirowsky, John ve Pribesh, Shana (2001). “Powerlessness and the Amplification of Threat: Neighbourhood Disadvantage, Disorder, and Mistrust”, *American Sociological Review*, C. 66, ss. 568-591.

SALMI, V. ve Kivivuori, J. (2006). The Association Between Social Capital and Juvenile Crime: The role of Individual and Structural Factors, *European Journal of Criminology*, C. 3, ss. 123-148. SAMPSON, Robert J. ve Groves, W. Byron (1989) “Community Structure and Crime: Testing Social-Disorganization Theory,” *The American Journal of Sociology*, C. 94 (4), ss. 774-802.

WRIGHT, John. Paul; Cullen, Francis T., ve Miller, Jeremy T. (2001) “Family Social Capital and Delinquent Involvement”, *Journal of Criminal Justice*, C. 29, ss. 1-9.

WRIGHT, Darlene R., ve Fitzpatrick, Kevin M. (2006) Social Capital and Adolescent Violent Behavior: Correlates of Fighting and Weapon Use Among Secondary School Students, *Social Forces*, C. 84, ss. 1435-1453.

ZHONG, Lena Y. (2009) *Communities, Crime and Social Capital in Contemporary China*, Willan Publishing: UK.